

УДК 336.14

*Олена Гладчук
(старший викладач кафедри «Облік і аудит»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЬОВИХ ЖИТЛОВИХ ПРОГРАМ

Сучасний стан реалізації залізницями та підпорядкованими Укрзалізниці підприємствами цільових житлових програм, що характеризується обмеженістю ресурсів на фоні зростання соціально-економічних ризиків, спонукають до необхідності впровадження інструментарію, який надав би можливість проводити діагностику результативності та ефективності реалізації цільових житлових програм за єдиними коефіцієнтами та дозволив би коригувати обсяги фінансування цих програм.

Система оцінки реалізації цільових житлових програм передбачає розробку відповідної методики, яка буде ґрунтуватись на системі показників, що відображають співвідношення витрачених на реалізацію цільових житлових програм ресурсів до отриманих результатів від їх виконання.

У статті розглянуто питання оцінки реалізації цільових житлових програм. Встановлено, що оцінку реалізації цільових житлових програм потрібно проводити комплексно, застосовуючи такі критерії: «результативність», «ефективність».

Автором представлено взаємозв'язок блоків процесу оцінки результативності та ефективності реалізації цільових житлових програм, визначено додаткові показники оцінки їх результативності та ефективності, запропоновано рейтингову бальну оцінку.

Обґрунтовано актуальність питання вибору вхідних показників та коригуючих коефіцієнтів для оцінки ефективності реалізації цільових житлових програм, а також практичної імплантації методичних підходів в систему моніторингу і оцінки реалізації цільових житлових програм.

Результати дослідження довели, що діагностика результативності і ефективності реалізації цільових житлових програм за системою бальних оцінок є комплексним і деталізованим інструментом, що забезпечує справедливість і об'єктивність.

На основі адаптованої системи оцінки результативності і ефективності реалізації цільових житлових програм запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності реалізації цільової Програми забезпечення працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 року.

Ключові слова: цільова житлова програма, оцінка, результативність, ефективність, показники, методичні підходи, алгоритм оцінки, моніторингова оцінка, рейтингова бальна оцінка.

© Гладчук О.О., 2015

*Елена Гладчук
(старший преподаватель кафедры «Учет и аудит»,
Государственный экономико-технологический университет транспорта)*

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕВЫХ ЖИЛИЩНЫХ ПРОГРАММ

Современное состояние реализации железными дорогами и подчиненными Укрзалізницями предприятиями целевых жилищных программ, характеризующееся ограниченностью ресурсов на фоне роста социально-экономических рисков, побуждают к необходимости внедрения инструментария, который предоставил бы возможность проводить диагностику результативности и эффективности реализации целевых жилищных программ по единым коэффициентам и позволил бы корректировать объемы финансирования этих программ.

Система оценки реализации целевых жилищных программ предполагает разработку соответствующей методики, которая будет основана на системе показателей, отражающих соотношение затраченных на реализацию целевых жилищных программ ресурсов с полученными результатами от их выполнения.

В статье рассмотрены вопросы оценки реализации целевых жилищных программ. Установлено, что оценку реализации целевых жилищных программ необходимо проводить комплексно, применяя следующие критерии: «результативность», «эффективность».

Автором представлена взаимосвязь блоков процесса оценки результативности и эффективности реализации целевых жилищных программ, определены дополнительные показатели оценки их результативности и эффективности, предложено рейтинговую балльную оценку.

Обоснована актуальность вопроса выбора показателей и коэффициентов для оценки эффективности реализации целевых жилищных программ, а также практической имплементации методических подходов в систему мониторинга и оценки реализации целевых жилищных программ.

Результаты исследования показали, что диагностика результативности и эффективности реализации целевых жилищных программ по системе балльных оценок является комплексным и детализированным инструментом, обеспечивающим справедливость и объективность.

На основе адаптированной системы оценки результативности и эффективности реализации целевых жилищных программ предложен методический подход к оценке эффективности реализации целевой Программы обеспечения работников и пенсионеров железнодорожного транспорта жильем до 2020 года.

Ключевые слова: целевая жилищная программа, оценка, результативность, эффективность, показатели, методические подходы, алгоритм оценки, мониторинговая оценка, рейтинговая балльная оценка.

Olena Hladchuk

*(a senior teacher of Chair »Accounting and audit»,
State Economy and Technology University of Transport)*

METHODOLOGICAL ASPECTS OF ASSESSING THE TARGET HOUSING PROGRAMMES

The current state of realization by the railroads and the subordinates to Ukrzaliznytsia enterprises of the target housing programmes, which are characterized by resources limitation against growth of social and economic risks, require the introduction of tools which would give opportunity to carry out diagnostics of productivity and efficiency of implementation of target housing programmes on uniform coefficients and would allow to correct these programmes financing volumes.

The system of an implementation assessment of target housing programmes assumes development of the corresponding technique which will be based on system of the indicators reflecting a ratio of the target housing programmes on resources spent for realization with the received results from their performance.

In article the questions of an implementation assessment of target housing programmes are considered. It is established that the implementation assessment of target housing programmes needs to be carried out in a complex, applying the following criteria: «productivity», «efficiency».

The author presents interrelation of blocks of process of an assessment of productivity and efficiency of implementation of target housing programmes, additional indicators of an assessment of their productivity and efficiency are defined, it is offered a rating mark assessment.

Relevance of a question of indicators and coefficients choice for an implementation efficiency assessment of target housing programmes, and also practical implantation of methodical approaches in system of monitoring and an implementation assessment of target housing programmes is proved.

Results of research showed that diagnostics of productivity and implementation efficiency of target housing programmes on rating ball assessment system is the complex and detailed tool providing justice and objectivity.

On the basis of the adapted assessment system of productivity and implementation efficiency of target housing programmes methodical approach to an assessment of implementation efficiency of the target Program of providing workers and pensioners of railway transport by housing till 2020 is offered.

Keywords: strategic target housing program, assessment, productivity, efficiency, indicators, methodical approaches, algorithm of an assessment, monitoring assessment, rating ball assessment.

Постановка проблеми. Для забезпечення соціального захисту працівників залізничного транспорту, поліпшення їхніх житлових умов, підвищення мотивації до праці та закріплення кадрів на залізничному транспорті Постановою керівництва Укрзалізниці та Ради профспілки залізничників і транспортних будівельників України № 18-1/827 від 22.07.2009 р. схвалено Концепцію цільової Програми забезпечення працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 р.

Зазначений нормативний документ є підставою для розроблення залізницями та підпорядкованими Укрзалізниці підприємствами цільових житлових програм, за-

вдання яких – вирішення проблеми забезпечення житлом працівників залізничного транспорту.

За таких обставин оцінка реалізації цільових житлових програм стає важливою передумовою забезпечення ефективного використання наявних ресурсів та запобігання поглиблення економічних та соціальних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінювання ефективності та результативності соціально-економічних програм висвітлено у наукових працях Л. Бакаєва, А. Єріної, Ф. Журавка, Н. Овчарової, В. Зайця, Е. Лібанової, О. Макарової, Л. Солдатової, О. Черняка й ін. [1 – 3; 5; 6]. Однак залишаються невирішеними в повному обсязі методичні питання, що стосуються оцінки реалізації цільових житлових програм.

Метою статті є розробка комплексного методичного підходу до оцінки результативності та ефективності реалізації цільових житлових програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан реалізації залізницями та підпорядкованими Укрзалізниці підприємствами цільових житлових програм, що характеризується обмеженістю ресурсів на фоні зростання соціально-економічних ризиків спонукають до необхідності впровадження інструментарію, який надав би можливість проводити діагностику результативності та ефективності реалізації цільових житлових програм за єдиними коефіцієнтами та дозволив би коригувати обсяги фінансування цих програм.

Система оцінки реалізації цільових житлових програм передбачає розробку відповідної методики, яка буде ґрунтуватись на системі показників, що відображають співвідношення витрачених на реалізацію цільових житлових програм ресурсів до отриманих результатів від їх виконання.

Ключовим етапом дослідження є вибір схеми побудови оцінки, тобто підходу до вияву, кількісного виразу та порівняння програмних результатів. Простіша схема забезпечує співвідношення фактичних даних про програму – строки виконання, розмір коштів, що витрачаються, обсяги отриманих послуг – із запланованими. Цей підхід потребує встановлення проміжних цілей і відповідних показників для різних періодів з тим, щоб у процесі здійснення неодноразово проводити порівняння і за їх результатами своєчасно виробляти необхідні корегуючі дії [2, с. 55].

Насамперед слід зазначити, що показники ефективності та результативності повинні відповідати таким основним вимогам:

- забезпечувати доступність та своєчасність інтерпретації використовуваних показників;
- відображати рівень досягнення цілей і завдань цільових житлових програм;
- ґрунтуватись на результативних кількісних та якісних планових показниках цільових житлових програм.

Дослідження існуючих методичних підходів до оцінки ефективності та результативності цільових програм (4) дозволило дійти висновків, що існуюча методологія спрямована на оцінку результативності, а не на ефективність реалізації програм. Різниця між даними підходами є принциповою. Якщо результативність – це ступінь реалізації запланованої діяльності і досягнення запланованих показників, то ефективність – це міра відповідності витрат одержаним результатам [1, с. 203].

Аналіз результативності має іншу спрямованість, використовуючи для цього специфічний перелік показників, які не можуть одночасно використовуватись для оцінки ефективності через різну природу цілей процесу оцінки.

Як результат, оцінка ефективності якщо і здійснюється, то досить рідко та для окремо взятої програми і проводиться відповідно до бачення конкретного замовника, а отже, є виключно суб'єктивною та непрозорою. Це пояснює вкрай низьку результативність видатків, відсутність зв'язку між обсягами витрат і фактичним

ефектом з позиції тих чи інших показників.

Таким чином, безперечною, на нашу думку, є необхідність вдосконалення існуючих методичних підходів до оцінки реалізації цільових житлових програм.

Враховуючи це, пропонуємо такий алгоритм оцінки реалізації цільових житлових програм залізницями та підпорядкованими Укрзалізниці підприємствами (рис. 1).

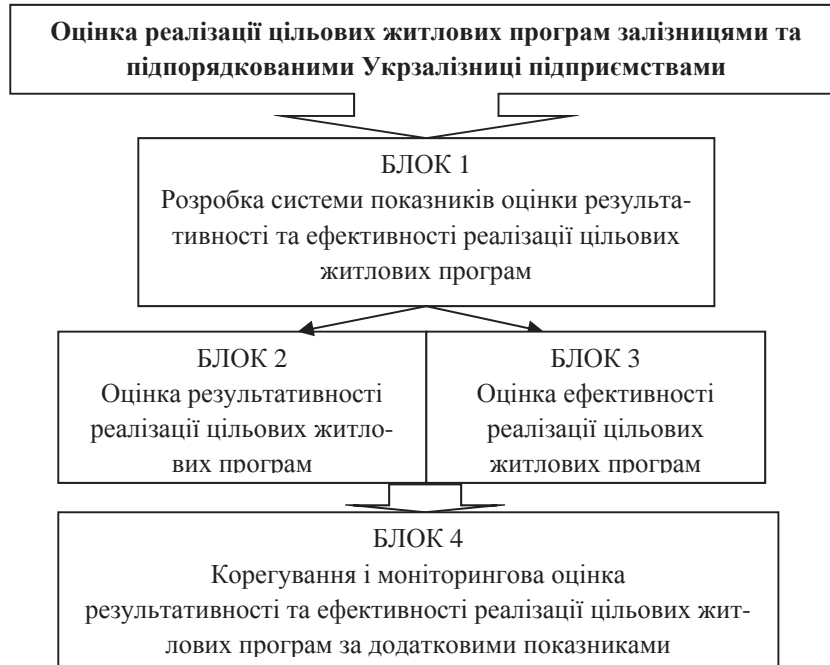

Рис. 1. Алгоритм оцінки реалізації цільових житлових програм залізницями та підпорядкованими Укрзалізниці підприємствами

Джерело: авторська розробка

Блок 1. Розробка системи показників, виходячи з визначених цілей цільової житлової програми, економічних та соціальних ефектів, що мають бути одержані в результаті її реалізації. Система характеризується розробкою спеціальних коефіцієнтів. При цьому важливим є поділ визначених показників на групи за ступенем важливості, який мають визначити розробники конкретної цільової житлової програми.

Блок 2. Оцінка результативності реалізації цільових житлових програм здійснюється за допомогою розрахунку результативності шляхом співвідношення фактично досягнутих результатів до їх запланованих значень. Розрахунок для оцінки результативності реалізації конкретної цільової житлової програми представлено у вигляді формули (1):

$$R_{np} = \sum_{i=1}^n \frac{\left(\frac{R_{факт}}{R_{план}} \right)_i}{n} \cdot 100\% \quad (1)$$

де R_{np} – результативність цільової житлової програми;

$R_{факт}$ – фактичне значення i -го результативного показника;

$R_{план}$ – планове значення i -го результативного показника;

i – конкретний результативний показник оцінки конкретної цільової житлової програми ($i=1 \dots n$);

n – кількість результативних показників.

Слід зазначити, що для оцінки результативності цільової Програми забезпечення

працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 р. розрахунок проводитиметься за формулою (2):

$$R = \sum_{j=1}^k \frac{(R_{np})_j}{k} \cdot 100\% \quad (2)$$

де R – результативність цільової Програми забезпечення працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 р.;

j – конкретна цільова житлова програма залізниці або підпорядкованого Укрзалізниці підприємства ($j=1... k$);

k – кількість цільових житлових програм.

Блок 3. Оцінка ефективності реалізації цільової житлової програми. За умови забезпечення результативність цільової житлової програми не нижче за допустимий рівень ($\geq 85\%$), слід оцінити ефективність реалізації конкретних програм і цільової Програми забезпечення працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 р. в цілому за основним критерієм повноти (міри) фактичного досягнення запланованого рівня ефективності програми. Планову і фактичну ефективність реалізації можна розрахувати за формулою (3):

$$K_{факт} = \sum \left(\frac{K_{np}}{K} \right)_i \cdot 100\% \quad (3)$$

де $K_{факт}$ – повнота (міра) фактичного досягнення планового рівня ефективності реалізації цільової Програми забезпечення працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 р.;

K_{np} – повнота (міра) фактичного досягнення планового рівня ефективності реалізації конкретної цільової житлової програми залізниці або підпорядкованого Укрзалізниці підприємства;

i – конкретна цільова житлова програма залізниці або підпорядкованого Укрзалізниці підприємства ($i=1... k$);

k – кількість цільових житлових програм.

Блок 4. Оскільки на ефективність реалізації цільової житлової програми впливає ціла низка зовнішніх факторів, треба проводити корегування отриманих в результаті розрахунків показників. Це зумовлює необхідність врахування впливу зовнішніх факторів. Таким чином на даному етапі цей вплив враховується шляхом визначення поправних коефіцієнтів K_{ni} для кожного з розрахованих показників ефективності реалізації цільової житлової програми.

Оцінки величини впливу того чи іншого фактора на певний показник мають визначатись на базі аналізу експертних оцінок. При чому вибір в обов'язковому порядку має бути підкріплений відповідними розрахунками.

Моніторингову оцінку результативності і ефективності реалізації цільової житлової програми слід проводити лише при значеннях фактичної ефективності в межах від 60% до 85%, оскільки саме в цих межах є великий діапазон вибору рішень щодо подальшої реалізації цільової житлової програми.

На даному етапі постає необхідність введення додаткових показників для детальної оцінки результативності і ефективності реалізації цільової житлової програми.

До додаткових показників належать: економність використання власних коштів підприємств (досягнення запланованого результату використання певного обсягу засобів) і забезпечення їх збереження. Показниками можуть бути:

1) частка перевитрат в загальному обсязі коштів, виділених на реалізацію цільової житлової програми;

2) частка втрачених ресурсів (у зв'язку з псуванням, розкраданнями і т.п.) в загальному обсязі виділених засобів.

Ще один уточнювальний критерій – своєчасність здобуття результату цільової житлової програми (в строк, встановлений програмою). Його показником може бути частка програмних заходів, в процесі реалізації яких здобуття запланованого результату сталося у встановлений програмою термін [5, с. 82].

До уточнювальних критеріїв слід належать наявність або відсутність побічних негативних результатів реалізації цільової житлової програми (такі наслідки індивідуальні); наявність або відсутність чинників (економічних, фінансових, технічних, організаційних, соціальних), що перешкоджають успішній реалізації цільової житлової програми; здобуття результатів необхідної якості (наприклад, відповідність зданих в рамках реалізації об'єктів житлового будівництва і т.д.).

Порядок використання визначених додаткових коефіцієнтів і критеріїв результативності і ефективності реалізації цільової житлової програми ґрунтується на використанні системи рейтингової бальної оцінки.

Склад додаткових коефіцієнтів і показників результативності і ефективності реалізації цільової житлової програми і їх значення повинні визначатися з врахуванням практики реалізації цільових житлових програм.

За підсумками моніторингової оцінки результативності і ефективності реалізації цільових житлових програм за додатковими показниками можуть бути прийняті такі рішення:

- при високому рівні (від 85 до 100 балів) детального уточнення результативності і ефективності реалізації цільової житлової програми – продовження реалізації із збереженням обсягів її фінансування;

- при середньому рівні (від 60 до 85 балів) – розробка рекомендацій, спрямованих на фінансове оздоровлення цільової житлової програми і нівеляцію обсягів фінансування;

- при низькому рівні (менше 60 балів) – закриття.

Оцінку результативності і ефективності реалізації цільових житлових програм поточного періоду треба проводити до початку складання проекту бюджету наступного року. З врахуванням результатів такої оцінки є можливість вносити необхідні зміни та коригування.

Висновки і пропозиції. Оцінку реалізації цільових житлових програм треба проводити комплексно, застосовуючи такі критерії: «результативність», «ефективність».

Діагностика результативності і ефективності реалізації цільових житлових програм за системою бальних оцінок є комплексним і деталізованим інструментом, що забезпечує справедливість і об'єктивність.

Перевагою запропонованого методичного підходу щодо оцінки ефективності реалізації цільової Програми забезпечення працівників і пенсіонерів залізничного транспорту житлом до 2020 р. є можливість оцінити причини загальної неефективності (якщо така, звичайно, мала місце) шляхом аналізу рівня ефективності за конкретними показниками. Це, в свою чергу, дозволить формувати більш адекватні висновки як за фактом реалізації програми, так і за тими аспектами її реалізації, що були визначені, як найпроблемніші. Така інформація є необхідною для прийняття майбутніх рішень та розробки нових цільових програм в даній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавка Ф.О. Оцінка ефективності реалізації державних цільових програм в соціальній сфері / Ф.О. Журавка, Н.В. Овчарова // БІЗНЕС-ІНФОРМ. – 2014. – № 6. – С. 202 – 206
2. Заяць В.С. Результативність соціальних програм: методи та індикатори оцінювання / В.С. Заяць // Економіка і регіон. – 2013. – № 4 (41). – С. 54 – 57
3. Макарова О.В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: [монографія]. / О.В. Макарова. – К.: Ліра-К, 2004. – 328 с.

4. *Про затвердження* Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм / Міністерство економіки України, 24.06.2010, № 742. – (Нормативний документ Міністерства економіки України. Наказ): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME100608.html

5. Солдатова Л.А. Методические аспекты оценки результативности и эффективности реализации долгосрочных целевых программ развития жилищного строительства / Л.А. Солдатова // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2012. – № 9. – С. 80 – 83

6. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання: [монографія]./ За ред. Е. М. Лібанової; Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. – Умань: Видавель «Сочінський», 2012. – 312 с.

REFERENCES

1. Zhuravka F.O., Ovcharova N.V. *Otsinka efektyvnosti realizatsii derzhavnykh tsilovykh prohram v sotsialnii sferi* [Evaluation of the effectiveness of implementation of the state target programs in the social sphere]. BIZNES-INFORM, 2014, no. 6, pp. 202– 206

2. Zaiats V.S. *Rezultatyvniyst sotsialnykh prohram: metody ta indykatory otsiniuvannia* [The effectiveness of social programs: methods and indicators for assessing]. Economy and region, 2013, no. 4 [41], pp. 54 – 57

3. Makarova O.V. *Derzhavni sotsialni prohramy: teoretychni aspekty, metodyka rozrobky ta otsinky* [State social programs: theory, methodology of development and evaluation]. К.: Lira-K, 2004. – 328 p.

4. *Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo provedennia otsinky ekonomichnoi i sotsialnoi efektyvnosti vykonannia derzhavnykh tsilovykh prohram: Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy* [On approval of Methodological recommendations on evaluation of economic and social efficiency of the implementation of the state target programs: Order of the Ministry of economy of Ukraine, 24 June 2010, no. 742]. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME100608.html (Accessed 8 February 2015).

5. Soldatova L.A. *Metodicheskie aspekty otsenki rezul'tativnosti i effektivnosti realizatsii dolgosrochnykh tselevykh programm razvitiya zhilishchnogo stroitel'stva* [Methodological aspects of assessing the effectiveness and efficiency of the implementation of the long-term target programs of development of housing construction]. *Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universiteta* [Bulletin of the Orenburg state University], 2012, no. 9, pp. 80 – 83

6. Libanova E.M. *Sotsialni rezultaty derzhavnykh prohram: teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty otsiniuvannia* [Social outcomes of state programs: theoretical, methodological and applied aspects of assessment]. Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy. Uman: Vydavets «Sochinskyi», 2012. – 312 p.